

Список використаних джерел:

1. Дзвоник Г.П. Психологічна готовність студента до вчительської діяльності URL: http://www.rusnauka.com/5_NTSB_2007/Psihologia/20166.doc.htm
2. Ржевський Г. Психологічна готовність магістрів до педагогічної діяльності. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 4. С. 73-88.
3. Богдан Л. Психологічна готовність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Актуальні проблеми психології*. Том XI. №14. С5-13.

ЕМОЦІЙНА СФЕРА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ ПОТЕРПІЛИ ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї

Хижняк М. В.

*канд. біол. наук, доцент, викладач кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту*

Трофімова Ю.А.

магістр I курсу зі спеціальності «Психологія»

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

Актуальність проблеми. Одним із показників духовного розвитку та соціальної зрілості суспільства є ставлення до дітей. Вкладаючи ресурси в дитинство, держава зміцнює майбутні продуктивні сили, забезпечує сталість економічного і духовного поступу. Тому в суспільстві, що зорієнтоване на високі загальнолюдські цінності, не можуть бути терпимі прояви жорстокого поводження з дітьми, зневажання їхніх інтересів.

У світі три чверті дітей віком 2-4 роки регулярно страждають від жорстокої дисципліни з боку батьків чи інших опікунів, також для 42% батьків емоційне насилля над дітьми є допустимим у навчальних цілях відповідно до даних ООН (ЮНІСЕФ) [1].

20 років тому Україна ратифікувала Конвенцію ООН про захист прав дитини. Але й сьогодні майже половина українських дітей стверджує, що їхні права порушують у власній родині - про це заявив міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Юрій Павленко [2]. «І ще один факт, який виявило дослідження, – 40 % українських дітей стверджують, що їхні права порушуються в сім'ї, безпосередньо батьками, братами та сестрами. Ще третина дітей (30 %) відзначила, що їхні права порушуються однолітками», – додає Юрій Павленко [2].

Психологічне насильство має тяжкі соціальні наслідки та негативно впливає на емоційну сферу дитини: формуються соціально і емоційно дезадаптовані особистості, а головне – насильство знову породжує ту ж саму жорстокість. Актуальність дослідження визначається зростанням негативних емоційно-особистісних проявів у дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях, присвячених психології емоцій (К.Бюлер, Л.С.Виготський, В.Віллунас, А. Л.Гайдамак, А.Г.Грецов, К.Е. Ізард, Є. П. Ільїн, В. Макдауголл, Т.Н.Осіпенко, Ж.Пиаже, Е.В.Субботский, З. Фрейд, Е. Фромм, Е. Еріксон, С.Г.Якобсон і ін.), підкреслюється їх значущість для повноцінного розвитку особистості. Генезис емоційної сфери та особливості її проявів у дошкільному віці розглянуто в роботах А. В. Запорожця, Я.З. Неверовича, Г.М. Бреслав і ін.). Емоції, будучи вищою психічною функцією, виникають і формуються під впливом навколишнього соціального середовища (А.Н.Леонтьєв, А.С.Рубінштейн, В.К.Віллунас). Дослідження І.В.Добрякова, А.И.Захарова, І.М.Нікольской, Е.Г.Ейдемільера і ін. пояснюють залежність емоційного розвитку дошкільників від структури сім'ї, виховання, соціально-економічних умов проживання. Особлива увага приділяється вивченню різних проявів емоційної дезадаптації (Л.Я. Гозман, І.А. Коробейников, Е.В. Куканова, О.В.Ліпунова, М.О. Тааль, Р.А. Туревский, Л.В. Яссман, А.С. Ячина і ін.), проте, в основному ці дослідження присвячені вивченню емоційного розвитку у підлітків і юнаків. На зростання негативних емоційно-особистісних проявів у дітей дошкільного віку вказують

численні автори Г.М. Бреслав, А.В.Запорожец, А.І.Захаров, Ю.М. Миланич, Я.З. Неверович, Т.Н.Осіпенко і ін..

Мета статті: теоретично обґрунтувати вивчення емоційної сфери дітей дошкільного віку, які потерпіли психологічне насилля в сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Стан який переживають скривджені діти стосуються кожного громадянина суспільства. Слід зазначити, що згідно з дослідженнями проведеними на Україні можна зробити висновок, що більшість дітей із бідних сімей страждають від асоціального ставлення з боку батьків та інституцій, які теоретично були створені саме для того, щоб допомагати та всебічно підтримувати таких дітей. Реальність така, що вірогідність кривдження дітей є в усіх соціальних верствах та в усіх сім'ях на різних етапах розвитку. Діти – це майбутнє кожної держави. Не завжди можна уникнути дитячих травм, але їхня мінімізація має стати важливою метою соціальної політики.

Зокрема, визначено такі основні форми психологічного насильства, які дуже негативно впливають на емоційну сферу дитини: відторгнення, тероризування, ізоляція, експлуатація, розбещення, спонукання до антисоціальної поведінки, перешкоджання природному розвитку дитини, ігнорування [3]:

– відторгнення, тобто вербальні й невербальні дії, які демонструють несприйняття дитини, що принижує її гідність. Йдеться про вороже ставлення до неї, применшення її цінності, зокрема публічне висміювання за вияви природних емоцій (любові, горя, суму тощо), постійне висловлювання критики на її адресу, докорів тощо;

– тероризування – погрози вбити дитину, завдати їй фізичної шкоди, відправити в небезпечне чи страшне місце (залишення її в небезпечній ситуації, нереальні очікування від дитини, постановка перед нею надскладних завдань із погрозами покарати за невиконання їх, погроза застосувати насильство щодо неї або того, кого вона любить, наприклад тварин;

– ізоляція, тобто послідовні дії, спрямовані на позбавлення дитини можливості зустрічатися та спілкуватися з ровесниками чи дорослими,

необґрунтоване обмеження її вільного пересування, заборона встановлювати соціальні контакти з ровесниками або дорослими;

– експлуатація/розбещення – дії щодо дитини, які спричиняють розвиток у неї дезадаптованої поведінки (саморуйнівної, антисоціальної, кримінальної, девіантної тощо). Йдеться про:

а) спонукання до антисоціальної поведінки, зокрема заняття проституцією, порнографією, злочинною діяльністю, уживання наркотиків, вияву жорстокості щодо інших;

б) формування поведінки, яка не відповідає рівню розвитку дитини (інфантилізм), вимушене перебирання на себе ролі батьків тощо;

в) перешкоджання природному розвитку дитини; розлучення дитини з близькими; позбавлення дитини права мати свої погляди, почуття, бажання;

– ігнорування, тобто відсутність адекватного емоційного реагування на потреби дитини, її прагнення спілкуватися, позбавлення дитини емоційного стимулювання (небажання або нездатність дорослого взаємодіяти з дитиною, спілкування з дитиною лише в разі крайньої необхідності, відсутність виявів прив'язаності й любові до дитини).

Систематичне знущання без причин і пояснень з боку дорослих викликає тяжке порушення процесу розвитку дитини з фіксацією на конкретному періоді, коли відбувалось насилля. Найбільш характерні особливості психічного стану й поведінки дітей дошкільного віку, потерпілих від жорстокого поводження: примирення з тим що сталося, відсутність опору; пасивна реакція на біль; болюча реакція на зауваження та критику; надмірна поступливість; псевдодоросла поведінка; негативізм, агресивність; брехливість; жорстокість по відношенню до тварин [4].

Обов'язок держави та суспільства захищати права дитини, зокрема право на життя та фізичну недоторканність; право не бути об'єктом знущань чи жорстокого, нелюдського або принизливого поводження; право на здоровий і безпечний розвиток тощо. Доведено, що жорстоке ставлення негативно позначається на всіх аспектах фізичного, психічного та соціального становлення

дитини, ускладнює процеси її зростання й дорослішання, унеможлиблюючи встановлення зрілих, безпечних відносин між дитиною та навколишнім світом, суспільством, окремими людьми.

Висновки. Насильство над дітьми – це реальна загроза для розвитку суспільства. Адже жорстоке поводження з дітьми в подальшому формує з них соціально та емоційно дезадаптованих людей, не здатних створювати повноцінну сім'ю, бути гарними батьками, а також є поштовхом до відтворення жорстокості по ставленню до власних дітей.

Тож, необхідно, як можна раніше звернути увагу на емоційну сферу дітей дошкільного віку, які потерпіли психологічне насилля в сім'ї, щоб завадити в подальшому такому відношенню батьків до дитини, та реабілітувати її психологічний стан.

Список використаних джерел:

1. За домашнє насильство - за ґрати: Як в Україні та світі борються зі знущанням у родині. URL: https://zik.ua/news/2019/11/22/za_domashnie_nasylstvo_za_hraty_yak_v_ukraini_ta_sviti_boriatsia_zi_znushchanniam_u_rodyni_946146
2. Новини ГУРТА. URL: <https://gurt.org.ua/news/recent/5136/>
3. Волинець Л. С., Гурковська Л.П., Савчук І.В. Надання допомоги дітям – жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик. Київ : К.І.С., 2011. 132 с.
4. Орлов А. Б. Психологічне насилля в сім'ї – означення, аспекти, основні напрямки надання психологічної допомоги. *Психолог у дитячому садку*. 2000. № 2–3. С. 182–187.